

Lodewijk Reijs

ISH Dance Collective speelt theatervoorstellingen over de hele wereld. In hoeverre speelt het internationaal cultuurbeleid een rol bij het verwezenlijken hiervan? Wat gaat er goed en fout?

Hoe internationaal cultuurbeleid in de praktijk uitpakt

De internationale activiteiten van ISH Dance Collective

Beeld van de voorstelling *HyperISH* door dansgezelschap ISH. Fotografie: Arenda de Hoop

Voor wie ISH Dance Collective nog niet kent: sinds de oprichting in 2000 maakt dit gezelschap theatervoorstellingen die zijn geworteld in de werelden van hiphopdans en *extreme sports* (zoals inline skating, freerunning of flatland BMX). Deze op straat ontwikkelde bewegingsculturen vertaalt ISH naar het theater. Hierbij wordt regelmatig een brug geslagen naar meer traditionele kunstdisciplines, zoals opera, beeldende kunst, klassieke muziek of ballet, waarbij ISH samenwerkt met partijen als Het Nationale Ballet of Amsterdam Sinfonietta.

Ontmoeting

Dit mengsel van hiphop, *extreme sports*, spectaculair én poëtisch theater is redelijk uniek, en heeft ISH in twintig jaar over de hele wereld gebracht. Alleen al tijdens de laatste twee beleidsperiodes van het internationaal cultuurbeleid (ICB), dus sinds 2013, was het gezelschap actief in dertien landen in Noord- en Zuid-Amerika, Europa, Afrika en Azië. ISH speelde in Nederland ontwikkelde voorstellingen in buitenlandse theaters, gaf workshops en educatieve residencies,¹ maakte coproducties met buitenlandse partners, en werkte met commerciële partijen aan speciale presentaties.

Internationale activiteiten beginnen bij ISH meestal bij de ontmoeting: de buitenlandse partners waar het door geïnspireerd raakt en mee wil werken. Vervolgens moet een en ander natuurlijk ook financieel en productioneel haalbaar zijn. Het beleid speelt op het eerste gezicht daarbij niet echt een rol; het is voor ISH immers niet zo interessant of het betreffende land als prioriteit is benoemd door een minister, of dat er een vriendschapsjaar wordt gevierd. Al wordt natuurlijk graag gebruikgemaakt van beschikbare ondersteuning als dat kan helpen om een plan te realiseren.

Als je iets dieper graaft, blijkt dat ISH toch wel wordt beïnvloed door de beleidskeuzes van het internationaal cultuurbeleid. Om dat nader te onderzoeken zoomt dit artikel in op enkele beleidsaspecten, waarbij vooral de grootschalige projecten worden belicht die ISH sinds 2013 heeft gerealiseerd.

Financiering en landen

Een heel zichtbaar beleidsaspect is projectfinanciering, en die is onontbeerlijk voor internationaal werk. ISH maakt regelmatig gebruik van financieringsmogelijkheden bij fondsen of ambassades, maar wordt ook geregeld afgewezen, zoals dat nu eenmaal gaat. Of een afwijzing of toekenning te maken had met het beleidskader, met de kwaliteit van het project, met de kwaliteit van de aanvraag of met de kwaliteit van de beoordelaar, is lastig te zeggen: het zal meestal een combinatie zijn. Over de beleidscontext bij afwijzingen later meer.

Het lijstje prioriteits- of focuslanden dat in elke beleidsnota ICB staat is eveneens een zichtbaar en concreet beleidsaspect, maar heel beleidsrijk is die lijst wellicht niet: je kunt je afvragen in welke mate dit lijstje de activiteiten van het veld volgt, of juist stuurt. Enkele ISH-projecten hadden een duidelijke relatie met de focuslanden: de educatieve residency bij het MAM Museum voor Moderne Kunst in São Paulo in 2015 was er bijvoorbeeld niet geweest zonder het Brazilië-intensiveringsprogramma van destijds.² Maar toen ISH in 2018 de voorstelling *JungleBook*³ maakte in Paramaribo was Suriname geen prioriteitsland. Dit had geen invloed op de voortgang van het project.

Voortraject

De invloed van het beleid op de praktijk van ISH wordt interessanter bij een nadere beschouwing van wat er aan een project voorafgaat, en wat er na de internationale activiteit overblijft. Hoe komt bijvoorbeeld de verbinding met de internationale partner tot stand? Je loopt als Nederlands gezelschap die buitenlandse coproductiepartner of internationale boeker immers niet automatisch tegen het lijf.

Een aantal activiteiten ontstond vanuit het eigen netwerk. Zo maakte ISH in 2013 samen met Moving Into Dance Mopathong en muzikant Zuluboy uit Zuid-Afrika de voorstelling *I Feel Ya*. Dit partnerschap kwam voort uit het persoonlijke netwerk van een ISH-medewerker, de ambassade ondersteunde het project financieel. En de genoemde coproductie *JungleBook* in Suriname werd geïnitieerd door BBoy Dietje, een danser bij ISH die voor zijn komst naar Nederland medeoprichter was van de Surinaamse coproductiepartner Myztikalz.

Bij andere projecten was het internationale netwerk van ambassades, consulaten en een bureau als Dutch Performing Arts⁴ echter instrumenteel voor de totstandkoming van de internationale relaties. Zo ontstond de samenwerking met Jeckos Dance in Jakarta in 2016, resulterend in de gezamenlijke voorstelling *AnimalISH*, dankzij Michael Rauner, toenmalig directeur van het Erasmus Huis.⁵ Hij bracht het contact tot stand en steunde het project. En aan de presentatie van de voorstelling *HyperISH* in het New Victory Theatre op Broadway in 2014 ging een serie ontmoetingen via het ICB-instrumentarium vooraf. ISH had in 2006 al eens in ditzelfde theater gestaan, en was dus geen onbekende. Maar als Mary Rose Lloyd, programmeur van New Victory, niet diverse keren naar Nederland was gekomen via het bezoekersprogramma,⁶ en ISH niet was meegegaan in de Nederlandse delegatie naar International Performing Arts for Youth (IPAY), een jaarlijks showcasefestival en netwerkplatform voor jeugd en jongerentheater in de VS, was deze prestigieuze presentatie op Broadway waarschijnlijk niet gerealiseerd.

Als een buitenlandse activiteit geen incident is maar onderdeel wordt van een langer traject, is de investering in tijd en geld veel effectiever

Natraject

De follow-up van een internationale activiteit is ook erg belangrijk: als een buitenlandse activiteit geen incident is maar onderdeel wordt van een langer traject, is de investering in tijd en geld veel effectiever. Daarom probeert ISH zo veel mogelijk op structurele samenwerking in te zetten, en dat zou ook voor het Nederlandse beleid moeten gelden.

In de praktijk komt die gewenste follow-up echter vaak niet van de grond, in veel gevallen vanwege uitblijvende financiering. Zo werd een poging om de genoemde Zuid-Afrikaanse voorstelling *I Feel Ya* het jaar erna te hernemen in Zuid-Afrika én in Nederland (onder meer op

Afrovibes festival) afgewezen door het Fonds Podiumkunsten (FPK). En ook een vervolg op de *JungleBook*-samenwerking in Suriname in 2018 kreeg onvoldoende financiële steun van de ambassade om gerealiseerd te kunnen worden.

Vanzelfsprekend moet elke aanvraag op zijn merites worden beoordeeld en kan deze altijd worden afgewezen, en ongetwijfeld was er wat aan te merken op deze projecten. Maar het lijkt erop dat de vraag of een project een voortzetting is van een eerdere samenwerking, een verdieping van de bilaterale relatie, vrijwel geen deel uitmaakt van de beoordeling (de voorschriften van het FPK benoemen dit bijvoorbeeld nauwelijks bij de criteria). Daardoor blijven veel samenwerkingsprojecten incidenteel.

Met *Elements of Freestyle* lijkt ISH er vooralsnog het best in te slagen een meer structurele internationale aanwezigheid te realiseren. Voor deze productie, die ISH in 2017 in Nederland maakte, is een internationale agent in de arm genomen om haar op internationale platforms te presenteren. Dit resulteerde tot nu toe in de aanwezigheid op Birmingham International Dance Festival in 2018, en een serie van twintig voorstellingen op het Edinburgh Fringe Festival in 2019. In Edinburgh toonden programmeurs uit onder meer Qatar, Zwitserland, de Verenigde Staten, Duitsland en Bahrein interesse om de show te boeken. Begin 2020 waren onderhandelingen voor voorstellingsreeksen in Abu Dhabi en Londen in een vergevorderd stadium toen de coronacrisis mondiaal op de rem trapte en alles in de ijskast ging.

Groter plaatje

De follow-up rondom de twee meest recente grote internationale projecten, in 2018 in Suriname en 2019 in Edinburgh, verdient een nadere blik. Want in beide gevallen kun je zeggen dat goedbedoeld en op zich weloverwogen beleid van de respectievelijke ambassades tot gevolg had dat het grotere plaatje werd gemist.

Toen ISH de afspraken met Edinburgh finaliseerde werd ook de ambassade in Londen op de hoogte gesteld van de aanstaande Nederlandse presentie op het festival. De culturele medewerkers waren welwillend en behulpzaam, maar gaven tevens aan dat Edinburgh Fringe voor hen geen hoge prioriteit had. Door het overweldigend grote aanbod op dit festival is het

namelijk erg moeilijk enige (Nederlandse) zichtbaarheid te verwezenlijken.

Deze zichtbaarheid is absoluut een probleem voor veel (Nederlands) aanbod op dit festival, de ambassade had een valide punt hier terughoudend te zijn. Ook bij *Elements of Freestyle* liep de publieksbelangstelling uiteindelijk achter bij de verwachtingen. Maar ISH ging niet zozeer naar Edinburgh om het festivalpubliek daar te bereiken: Fringe diende als relevante internationale etalage om de voorstelling aan de wereld te presenteren, om toekomstige internationale tournees te realiseren. Het festival was middel, geen doel. Die internationale presentatie lijkt prima gelukt, gezien het grote aantal internationale programmeurs dat kwam kijken. Er werd zelfs contact opgenomen door geïnteresseerde programmeurs die de voorstelling van ISH niet in Edinburgh hadden bezocht maar deze uitsluitend door de positieve *buzz* op het spoor waren gekomen. Kortom, soms gaat een presentatie in Schotland niet om de presentatie in Schotland, maar is het de poort naar iets groters. De ambassade beschouwde de impact van het project voor het Verenigd Koninkrijk, maar niet de potentiële mondiale follow-up.

Na de geslaagde samenwerking rondom *JungleBook* in 2018 werd een vervolgproject in Paramaribo in 2020 voorbereid, om zo te werken aan een duurzame culturele uitwisseling tussen Nederland en Suriname. ISH wilde opnieuw een familievoorstelling met gemengde cast maken, met de bedoeling deze in een vervolgstadium ook naar Nederland te brengen. Bovendien was het voornemen om enkele deelnemende Surinaamse performers bij projecten van ISH in Nederland in te zetten.

Over deze plannen was sinds 2018 regelmatig contact geweest met de ambassade in Paramaribo, die aangaf er positief tegenover te staan. Begin 2020 stapte ISH met een concreet voorstel naar de ambassade, waarin zowel de coproductie in zomer 2020 als het geplande vervolgtraject uiteen werd gezet. De nieuwe cultureel attaché gaf echter aan het gevraagde bedrag te hoog te vinden ten opzichte van het aantal te bereiken bezoekers; met de beschikbare bijdrage kon het project echter niet gerealiseerd worden, waardoor het moest worden uitgesteld.

Natuurlijk kan de verwachte publieksomvang een belangrijke indicator zijn voor de impact van

een project. Maar het ging hier om een samenwerkingsproject met makers uit beide landen, met een voorgeschiedenis en een reële verwachting van duurzame follow-up. De speelbeurten in Paramaribo waren slechts een aspect van het project: het ging vooral om de samenwerking, de verbinding tussen makers uit beide landen. Door alleen te kijken naar publieksbereik wordt gemist waar het project werkelijk om draait, en welke duurzame bijdrage langjarige artistieke coöperatie kan leveren aan de doelstellingen van het ICB.

Wisselende bijdrage ICB

De bijdrage van het ICB aan de internationale activiteiten van ISH is wisselend: soms is het ICB een sterke factor geweest, andere projecten bestaan tamelijk onafhankelijk van het beleid. Vooral het verwezenlijken van duurzame internationale relaties blijkt moeizaam. De presentatie van *HyperISH* in New York laat goed zien hoe het beleidsinstrumentarium een cruciale bijdrage kan leveren aan die duurzaamheid. Vaak lijkt bij financieringsbeoordelingen echter nauwelijks te worden gekeken naar de context van een activiteit binnen een breder kader van (potentieel) langjarige samenwerking en uitwisseling. Daardoor blijft internationale uitwisseling in veel gevallen beperkt tot incidenten, waardoor kansen worden gemist. ●

Noten

- 1 Residency is een door ISH ontwikkeld concept waarbij jongeren intensief worden begeleid om op basis van hun talenten een voorstelling te maken met verschillende disciplines.
- 2 Zes gezamenlijke cultuurfondsen organiseerden in 2015 en 2016 een speciaal intensiveringsprogramma voor Brazilië dat door het ministerie van Buitenlandse Zaken werd gefinancierd. Dit programma was een vervolg op het Central de Cultura-programma dat deze fondsen in 2011 en 2012 uitvoerden. Op initiatief van dit programma kwam ISH in contact met de Braziliaanse partner, en de resulterende residency werd ondersteund door een bijdrage van de gezamenlijke cultuurfondsen.
- 3 *JungleBook* is een voorstelling met een gemengde Surinaamse en Nederlandse cast, in coproductie met de Surinaamse dansgroep Myztikalz.
- 4 Dutch Performing Arts is het internationale promotieprogramma van het Fonds Podiumkunsten.
- 5 Het Erasmus Huis is het Nederlands cultureel centrum in Jakarta, gelieerd aan de Nederlandse ambassade.
- 6 IPAY is een beleidsinstrument waarmee buitenlandse programmeurs en andere sleutelspelers naar Nederland kunnen worden gehaald om Nederlands cultureel aanbod te bekijken; een investering in mogelijke toekomstige export eigenlijk. Voor podiumkunsten wordt dit uitgevoerd door Dutch Performing Arts.

Lodewijk Reijs
was tot 7 november
2020 algemeen
directeur van ISH
Dance Collective